

Arxiu Històric de l'Hospitalet
C/ Joan Pallarès s/n.
08901-L'Hospitalet

Persona entrevistada: **Jaume Viusà Alicart.**

Projecte: LA FARGA¹.

Data: Setembre-2000.

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració: 40 minuts.

Signatura: Ot6

CARA A:

Jaume Viusà Alicart, de l'Hospitalet, nascut al 1937, el 3 de març del 1937, i vaig treballar a La Farga de l'any 52 fins al 79.

I els seus pares ja hi treballaven o no?

No, els meus pares eren... jornalers el meu pare.

Ah, què eren pagesos? Treballaven als camps de Marina?

Sí, feien bales de palla, amb la palla del blat i l'ordi amb una màquina es feien bales, i els pares i l'avi repartien palla als forns de vidre, que abans no hi havia cartró ni el paper ni tot això. Llavors les ampolles, els porrons, el que sigui, totes les coses d'això, l'embalatge era de palla perquè no hi havia aquestes coses que avui en dia... els plàstics aquests i els papers, el cartró i tot això.

Vostè hi havia anat als forns de vidre?

Jo havia anat a ajudar al pare a La Marina, que llavors hi havia uns pellers, i en el peller amb unes arpes i això, posàvem dintre una màquina que premsava la palla, es cosia amb filferros i llavors amb les bales de palla s'anava als forns de vidre, construcció de ferro colat però també els materials, o sigui, era això. Això era la feina del pare. I jo vaig entrar als 14 anys a La Farga, a l'escola d'aprenents, que es va muntar 3 anys una escola d'aprenents que vam ser una quarantena.

Sí, que va entrar amb el Martinet em deia...

Sí, amb el Martinet, l'altre era el Ton Ribas aquest que viu a Lloret... amb aquesta colla, també el Calvo... van sortir d'allà un enginyer, el Toni Ribas, el Calvo petit, o sigui que... Era una escola d'aprenents a la fàbrica, o sigui, mentre eres aprenent fins arribar a oficial 4 cursos eren, dintre la fàbrica, i a dintre la fàbrica teníem les hores de classe, ens enviaven tres mesos a cada secció: forja, fusteria, taller mecànic i laminació i a serraria, o sigui, que anàvem 3 mesos a cada puesto per sapiguer tota la fàbrica, i tot això anava acumulant i als 4 anys si s'aprojava eres oficial de tercera.

¹ Coneguda com La Farga, el nom de l'empresa era: Altos Hornos de Catalunya, S.A.

Ah, està molt bé perquè la fàbrica els hi donava la formació, diguem així.
Però amb hores de treball.

I vostè quan anava amb el seu pare se'n recorda a quins forns de vidre anava o així, quan anava a repartir? Perquè d'això tampoc hi ha res, dels forns de vidre de l'Hospitalet.

Hi havia el de la Rambla, darrera el Passatge... com és allò? Mossèn Cinto... no, Mossèn Oliveres.

Allà al carrer Jardinets, per allà?
Sí.

Ah, clar, que allà hi havia un forn de vidre, és veritat, que hi havia una fàbrica molt gran.

Després hi havia allà... xamfrà Miquel Romeu amb Avinguda Carrilet, hi havia un forn de vidre. A on més? A Cornellà, allà a l'estació del tren.

Ah, sí, al darrera l'estació.

Després anant a Barcelona a Can Canyamera, que aquests feien cuines... Com es diu?

Ah, sí, d'aquestes econòmiques, no?
Això! Que es deia cuina econòmica.

He vist catàlegs d'aquest Canyameras, sí.

Allà s'anava també. Després... altres forns de vidre? Clar que hi ha...

Cap a Collblanc i tot això en devia haver, no? Cap a la Plaça Espanyola i així?
Sí, a Can Rovira.

I llavors amb què hi anaven, amb un carro?
Amb carro i cavalls, sí.

O sigui, agafava el carro i anaven a fer tot l'itinerari.

I es ficava una estiba de 3 o 4 pisos amb bales de palla, lligat amb cordes...

Déu n'hi do! I va anar a l'escola també?

Sí, vaig anar a l'Acadèmia Comercial fins als 14 anys.

Qui anava? El Martinet també, em sembla que anava.
No, el Martinet no, el Ton Ribas.

Ah, el Ton Ribas, clar, perquè hi ha alguns que van anar a la Comercial.
El senyor Joan que es deia...

Aquest qui era, el director?

Havia sigut el director i el amo, Joan Escarrà. I de mestre teníem al Manuel Forget i Mateo que després va ser un franquista...

Ah, sí? No ho sabia.

Sí, a l'època de Franco el van fer un homenatge... perquè era de Vinaròs. I aquí al col·legi hi havia hagut un ministre.

I llavors vostè va anar a l'Acadèmia Comercial, vivia a Rossend Arús m'ha dit i anava a la Comercial, i feia alguna activitat més així de jove o no?

Jugava a basquet.

Ah, jugaven a basquet. I a on anava, al Catòlic?

Vaig començar al San Fernando.

D'on era el San Fernando?

Era una secció de la Falange esportiva...

Ah, era aquí al carrer Barcelona?

Era de l'amo d'aquí ????, l'entrenador.

No sabia ni que existia.

És que jo vaig fer el basquet perquè als 15 anys es va organitzar un campionat d'empreses, o sigui, el Tecla Sala, La Farga jugava... i es feien campionats d'empreses, i jo treballava a La Farga i llavors hi havia un tal Molina que jugava al San Fernando: "Home, apunta't!", per jugar. Llavors vaig començar ja, o sigui, que no vaig jugar quasi cap partit però va ser a la temporada d'estiu que es feia 3 o 4 dissabtes un campionat d'empreses. I llavors ja vaig quedar de juvenil, com que hi havia aquella harmonia i jo vaig jugar allà, vaig quedar a jugar allà al San Fernando.

I això era aquí al Ateneu, o sigui, on ara hi ha el Ateneu estava o no?

No, no, allà al Can Bori, sempre a Can Bori. Havia començat aquí a l'Ateneu el "San Fernando", però ja es va fer un camp de basquet.

Perquè aquí a on jugaven, on ara hi ha la petanca?

Qui?

A la Falange, diguem-ne...

Al darrera on hi ha l'edifici aquell, tocant el Tecla Sala, a un camp de terra i allà es jugava però jo no havia jugat, jo era molt petit, devia tenir 12 o 13 anys, però vaig anar al "San Fernando". Llavors al "San Fernando", quan vaig venir de la mili vaig fixar per l'Hospitalet i llavors va ser l'any quan vam pujar a primera. Als 29 anys ja vaig anar fins als 35, al Centre Catòlic. 17 anys vaig jugar.

Déu n'hi do, no? Fins a quin any va jugar més o menys?

Fins als 35 anys.

Va néixer el...

27 – 03 – 1937.

Sí, sí, Déu n'hi do. I llavorens, per exemple, va entrar a La Farga, i estudiava algo a la nit com alguns que hi anaven a l'Escola Industrial, o no?

Vaig anar dos anys a l'Escola Industrial però ho vaig deixar.

Clar, perquè hi havia molt mala combinació, no? de l'Hospitalet a Barcelona.

No, no per això, perquè... com que ja anava al col·legi d'allà hi semblava que anés compensat...

Clar, i feia basquet també.

Per aquelles coses de que el deixes.

Llavors les colles sempre les va tenir no tant de la feina sinó del basquet, no?

Lo que feia dissabtes i diumenges i tot això.

Sí, després ballàvem sardanes i anàvem els dissabtes a Cornellà i tornar a peu perquè no hi havien combinacions de Cornellà aquí. Hi anàvem a ballar sardanes a Cornellà i altres puestos, eh?

I al ball...

Ah, que anaven a ballar, a on?

Sí, anàvem a Sant Boi.

Ah, a Sant Boi a ballar, clar, allà al Casino aquell, a l'Ateneu, no?

Aquí al Centre també hi havia anat vegades. Anava també llavorens... des de molt petit amb el pare, em va portar allà al Barça i després vaig anar-hi jo.

Al camp del Barça? El seu pare era barcelonista?

Sí. Ara m'he donat de baixa perquè estic contra el Nuñez... per ell vaig deixar el Barça.

Ah, sí? Per què?

Perquè sí, perquè entenc que no... que no sent el Barça, ell va als seus assumptes i tothom és dolent. El que pensí al revés que ell ja és dolent! O sigui que jo... A més a més que jo he vist el camp del Barça... El president plegava perquè, és clar, s'hi anava per vocació i la gent es posava en contra... "Escolteu, què voleu? Si jo no vinc aquí a guanyar-me... Això és per vocació i us poseu contra mi? ". Pues" jo plego".

En canvi aquell senyor... Li han fet les mil i una i el sistema que fa les coses és dolent... Jo vaig dir: "Escolta!" Primer anava i pagava i després no vaig anar-hi i vaig pagar, o sigui que... vaig estar fora. Ara pago però expressament per anar a la contra, que no estic conforme amb la manera de portar aquest home perquè compren que no estima el Barça. Jo als 6 o 7 anys ja hi anava al camp del Barça.

Clar, era dels de sempre, no?

Jo allà he vist les mil i una, de presidents i aquestes coses i veies que ho feien per vocació i no per... Aquest tio està a la poltrona i no marxa perquè algun benefici ha de tenir.

Home clar, la especulació, la immobiliària.

Tot això. Sembla que després de Pujol sigui ell aquí a Catalunya, o més que ell. No pot ser això.

Estàvem parlant de que al seu pare l'acompanyava al Barça els diumenges i llavors vostè anava allà...

Em baixava a baix, no al camp sinó als asientos, perquè clar, allò es posava a rebotar... Hi havia hagut avalanches una vegada amb l'Espanyol que es van trencar les valles i va saltar la gent al camp... aquí a Les Corts. Et parlo de Les Corts, eh? Del camp de Les Corts. I a mi com que era petit i això ens baixaven per la barana i ens posàvem als asientos que hi havia d'allò de preferència. Ja hi anava jo amb 4 o 5 anys...

I llavors què, tornaven a peu?

Veníem pel carrer Vallespir... anàvem amb el tren de dalt, perquè els partits ja començaven... Clar, no hi havia il·luminació i a l'hivern a les 3, màxim a les 4... i s'anava al tren de dalt...

Quin tren de dalt?

A la RENFE que baixava a l'Estació de Sants, que era de mercaderies allò, però hi havia estació també de tren. Doncs anàvem amb el tren de dalt i es baixava a l'Estació de Sants, llavors s'agafava el carrer Numància i a Les Corts.

I a la seva senyora quan la va conèixer? Aquí a l'Hospitalet o al ball?

Aquí a Hospitalet, sí, ballant sardanes.

Ah, a les sardanes... Eren molts germans vostès?

Tres, dugues noies i jo.

I també s'han quedat aquí a treballar a l'Hospitalet?

La petita sí i la gran es va casar a Sant Boi i està a Sant Boi.

I llavors vostè quan estava a La Farga recorda festes o celebracions? Això que m'ha dit del basquet, però per exemple, per Sant Eloi si feien alguna cosa...

Per Sant Eloi es feia festa i ens donaven entrades per anar a la lluita lliure, a la Plaça de toros Arenes i la Monumental, ens donaven entrades per anar a la lluita lliure que es feia al de matí tant a la Plaça de Toros com la Plaça Monumental, sí. Això era per Sant Eloi.

Això els hi donava l'empresa diguem-ne, aquestes entrades.

A través del sindicat vertical.

Ah, clar, no ho sabia.

Després d'un any, ja quan vaig jugar a basquet, també fèiem un dia de Sant Eloi aquí a La Remunta, a un camp de terra fèiem un partit La Farga contra... em sembla que era l'Hospitalet, de "juvenils" o així. Jugava a futbol també i després es va fer el partit de basquet, això devia ser al 54, sí, a l'any 54 devia ser.

I vostè em va dir que s'havia ficat al comitè d'empresa.

Als 25 anys de treballar em vaig posar.

O sigui, cap al final ja.

Cap al final, posar-me jo i estar dos anys i venir això de l'absorció de La Farga per Torras.

Ah, i això que em deia del sindicat vertical, que quasi ningú m'ho ha explicat, vostès devien tenir delegats del sindicat vertical a La Farga.

Sí, teníem delegats, sí. Un tal Juan Díez, havia estat molts anys perquè tenia molta... làbia i era bastant recte.

I eren dictadors aquests del vertical o què?

No massa... si eres dictador no podies estar al sindicat vertical.

Perquè el treien, no?

El que passa és que cap al final sí que es va voler fer, posar-se els més actius com va haver aquell al Price que... que el Martín Villa era llavors el governador civil...

Què va passar?

Hi va haver una unió de sindicalistes, al Price i es va acabar a bufetades perquè la gent començava a plantar una mica de cara.

I això què és, això del Price?

El Price era un puesto també que es feia boxeo, lluita lliure i ball, ball cada dia, dissabtes i diumenges i llavorens... dijous i diumenges i a les nits era quan hi havia boxeo.

Ah! I al Price també hi havien fet basquet.

Ah, sí?

Sí, sí, s'havia fet basquet al Prince també, però dels primers equips, eh? O sigui, el Barça, el Joventut i això, es feia una lliga de basquet. I allà també va venir la 'escuela americana' amb un equip que... No s'havien vist mai jugadors americans, la primera vegada que vaig veure'ls va ser allà al Price amb la selecció catalana i la VI Flota americana.

I això que em deia del Martín Villa, això quan era? Devia ser els anys 77 o així, no?

Sí, em sembla que sí.

O no, abans de la mort de Franco devia ser.

Sí, abans de la mort de Franco, hi havia governador civil.

Sí, sí, abans de la mort de Franco. Llavors què va haver-hi, una reunió de sindicalistes? Però dels verticals, diguem-ne així.

Sí, sí, és clar, però llavors ja començava a haver-hi una mica més els revolucionaris, els més activistes i és clar... perquè van poguer els últims que havien sigut de la CNT, infiltrar-se per agafar puestos, i llavors havien de contenir-se de no fer moltes coses

perquè... començar a minar diguéssim el sindicat per anar entrant els més activistes, no?

I de la vaga del tramvia vostè se'n recorda?

Molt vagament...

Clar, això era al 51 que encara no havia entrat vostè a La Farga.

No havia entrat ni a treballar.

És que hi ha alguns que sí que se'n recorden de La Farga, que diuen que van plegar. El Izquierdo em va dir que van plegar.

Sí, van fotre una carga i van disparar tirs i tot.

A on?

A Collblanc.

Per la vaga de tramvies? No ho sabia! Expliqui, expliqui doncs.

Sí, jo havia sentit que havien fotut una carga que havien disparat i tot.

A Collblanc?

A Collblanc, sí. Com llavors els tramvies sortien d'allà de la plaça de Collblanc...

Lavors vostè recorda conflictes a l'empresa ja quan vostè estava?

Sí, alguna vaga que ha hagut... Bueno, moltes vagues no hi ha hagut...

Aquelles vagues amb solidaritat amb Astúries, no?

No, no, problemes del conveni col·lectiu.

Ah, sí? També havien fet?

Del conveni col·lectiu, sí.

Això cap al final?

Sí, bueno, 5 o 6 anys del final, quan començaven a haver-hi problemes hi havien fet un parell de dies de vaga, sí.

Quan vostè es fica al comitè es fica de part d'algú sindicat o no?

No, jo com independent, però de les llistes de Comissions Obreres, però independent. El Moyano va ser el que em va dir que em posés, dic: "Jo no sóc de Comissions". Diu: "És igual, aniràs com a independent". I vaig entrar com a independent, i després em vaig posar a Comissions, ja a Torras.

I quan coneix Comissions? Quan és una mica la politització...?

Jo ja la coneixia de La Farga, sí, però llavors... com que els que estaven al taller alguns eren a la CNT però no creien en els sindicats de UGT ni Comissions i jo és clar, com que estava al taller era sol, no sé, com feien... Algunes coses les feien bastant bé i llavors em vaig apuntar al final com independent i després ja com afiliat.

Lavors afiliat quan, quan canvia, quan se'n van a Torras?

Quan vaig anar a Torras.

I els de CNT què feien? He entrevistat un, Izquierdo, però aquest no es ficava mai en res.

No, eren molts pocs, eren mínims, 15 o 20.

I eren gent gran, d'abans de la guerra o eren gent jove?

No, eren una miqueta més grans que jo però d'abans de la guerra no.

Llavors les vagues què eren, per exemple, per demanar seguretat o per diners...?

No, sempre pels diners.

Clar, perquè jo lo que he vist que com que treballaven tan a destajo, diguem-ne així, hi havien poques mesures... bueno, abans no hi tenien mesures de seguretat, llavors quasi tots els que hi entrevistat estan cremats o havien tingut algun accident... La majoria.

Però això de... com es diu? la seguretat al treball ha vingut fa... 20 anys, 18 o 15 anys, què sé jo, abans no existia.

Això m'ha dit el Rovira, diu: "Ara tenen hasta aire condicionat, cascós... Quina diferència!" Perquè jo quasi tots els que he entrevistat són sords, eh?

Aquí, no sé si s'ho han dit, ha hagut morts.

Sí, alguna cosa m'han dit.

Una cama tallada...

Aquest no ho sabia doncs, expliqui. Un li van tallar la cama?

Li va caure una lingotera i li van tenir de tallar la cama.

Un altre li va fer... perquè abans es carregava els forns elèctrics per dugues portes a pala, dos homes per boca a pala per fer 10 o 12 tonelades... 10 o 12 tonelades sortia el ferro però és clar per 10 o 12 s'havia de tirar 15 o 16. Doncs a pala, entrava amb unes pales llargues dintre el forn i el forn engegat. Imagina't, d'allà sortia...! I en un forn que ja no es carregava a pala la ferralla, sinó que l'únic que es carregava a pala era llavors, perquè una vegada s'ha fos l'acer llavors ve la purificació diguéssim, se li tira calç, se li tira silici, manganès per fer la... perquè al ser líquid sortia...

La qualitat que necessiten, clar.

La qualitat. Llavors es fan unes mostres... Llavors es carregava obrint-se el forn per la ferralla però les proves per fer la qualitat del ferro, amb el manganès i això era amb la porta a pala, i una vegada que estava així, estava la porta oberta i el forn era de 3 electrodos que fonien... i va quedar enganxat la ferralla i de cop estava la porta oberta i va sortir la foguerada de foc i el va cremar les parts baixes, ventre i va morir. Es deia Campos i vivia aquí a la vorera de Sanfeliu.

Després un altre, un tal Josep Alcades... Era a cilindres... Va rebre tota una barra, hi eren unes barres d'uns 400 quilos o així i li va caure a sobre i va morir.

I un altre per no sé què anar a treure amb els cilindres... Que clar, eren 3 cilindres, dos voltaven en un sentit i l'altre en un altre, no? I passava per aquí i després...

perquè aquelles laminacions eren horitzontals, cosa que modernament ara és vertical, abans eren horitzontals, entrava per un "puesto" i gaire bé és això... Hi havien unes corbes i aquell amb un cilindre així, enganxa el cilindre... I també va morir.

I treballant també una vegada a la grua, en va enganxar un allà dalt, així que són 5 o 6 morts que he vist jo.

Un altre fent ja el túnel, que van obrir el carrer Barcelona, van fer un túnel per entrar als vestuaris perquè llavors hi havien despatxos i vestuaris passant per un túnel, i allà fent el túnel va caure la terra i va morir un paleta.

Déu n'hi do, Déu n'hi do!

I després lo del Martinet!

Lo del Martinet és molt bo, eh?

Ja, ja, ja, estava amb mi!

Ah, sí? Vostè el va veure? I què?

Sí, sí, jo vaig marxar corrents.

Esgarrifat, no?

Clar, estàvem treballant junts, anàvem a posar un freno i de cop sento: "Ai mare!" Aixeco la vista i veig al Martinet... Llavors portàvem com unes bruses sueltas com allò de peixaters, d'aquelles amples i tenien cordonets d'això de sabates, però més prims, o sigui, com una peixatera que es deia.

I alço la vista i veig al Martinet amb les mans així perquè hi havia agafat la barra i la barra travessada de banda a banda: "Ai mare!" Aixeco la vista i el veig atravesat a la barra, al davant meu... i vam poguer-ho treure i el vam portar cap al botiquín, que per cert els metges eren una mica... Ell estava a la camilla i sent com el metge diu: "Està lleig, està lleig!" I ell sentint-ho, ell sentint-ho.

No t'ho ha explicat ell, que hi va anar el bisbe, el Modrego i tot?

No, no m'ho ha explicat! Ah, sí? Va anar el bisbe a veure'l?

El bisbe, sí, sí, perquè és clar...

Era un miracle això!

Que a un tio li passi la barra...

Era primet?

No, al revés, era baixet però tenia...

Era fort?

Era fort, saps? El que diuen és això, que entrant va fer una mica contracció i la barra li va passar sense tocar l'espina.

Sí, perquè si no el fon.

O queda inútil com a mínim. I això, va anar a veure'l el Modrego, com si fos un miracle!

No, no em va dir que l'havia anat a veure'l el capellà de Sant Josep però lo del Modrego no.

El Modrego, el bisbe, el bisbe... Allà a aquell clínic que hi havia les monges i aquelles coses.

Ah, perquè era la Clínica Metal·lúrgica, no?

Sí, sí.

Vostè hi va anar o mai?

Sí, sí.

Ah, vostè també va tenir algun accident?

Ah, no, jo no he tingut cap.

Es que hi havien molts, eh? O sigui, perquè qui més qui menys va estar cremat, eh?

Home, qui juga amb foc... Una vegada allà a Torras amb el soplet al dit... però vaja, no, no, res.

I molts sords, molts dels que he entrevistat són sords, eh? Tots van amb l'aparell.

Per això ara lo de la seguretat del treball... tots treballen ja...

No, i vostès tenien una serra que diu que quan tallava allò es veu que se sentia molt fort, la serra aquella que tenien.

I una carraca...

Què és una carraca?

Per fer córrer els cilindres aquests es necessita molta força i llavors portaven una roda grossa... De Plaça Espanya a aquella època, a l'any 50 i pico, se sentia com feia, se sentia a la Plaça Espanya la carraca aquesta! Home, no hi havien aquestes alçades de pisos ni hi havien totes aquestes històries!

Clar, se sentia tot.

De la Plaça Espanya se sentia...

Ara que ho diu, vostès tenien sirena o no? No ho havia preguntat mai.

Sí, sí hi havia sirena.

Tocava els turnos?

La sirena... mentre el carrer Barcelona no es va obrir. Bueno, es va obrir el carrer perquè estava allà la porteria... Després ja la van treure.

Després la van treure, clar. Llavors ja la gent tenia més rellotges, ja era un altre cosa.

Hi havia sirena, a les 8, a les 12, a la 1 tocava i a les 5.

Vostè quin torn feia, canviava o sempre feia el mateix?

Vaig estar canviant, matí, tarda i nit.

I la seva dona què deia? Devia estar negra de rentar la roba...

De rentar la roba... sí...

No, perquè per exemple, la dona del Izquierdo deia que ella li portava la fiambrella a la feina i tal perquè pogués dinar, i alguns cuinaven allà. El Martinet diu que ell tenia un armari que tothom anava a buscar-li el oli, els tomàquets...

El Martinet era un... Així estava! Ha tingut sempre molta gana!

Sí, allà es feia el menjar... Menjava, sí.

Clar, perquè els torns...

Hi era una feina... A La Farga tot era a mà! Tot era força bruta.

Tots eren super fuertes, no? tota la colla?

Bastant, sí... Quasi tot era a mà, després ja va anar començant... tot es feia a mà. Tot era tracció animal.

I dones no hi havien, no? Un em va dir que es pensava que hi havien químiques, no?

Hi havia hagut una química.

Una dona química.

Que per cert, com es deia la senyoreta?... Sí, només hi va haver aquella, i després van venir les dones de neteja dels vestuaris i els despatxos i això, però de dona només hi va haver una química.

Que no sap si es viva, si és morta...

Ha de ser morta ara, era gran quan això...

Quan vostè era aprenent ella ja era gran, llàstima, m'agradaria entrevistar una dona a veure què deia.

Expliqui'm lo que m'explicava abans de les fàbriques que tenien els Rivière, que això no ho sabia.

Sí, això està aquí... Indústries CEM de Barcelona, Farga, materials de la construcció, Rivière S.A, que aquesta és la última que ha perdut ara fa un any que l'ha comprat també CELSA (Compañía Española Laminación, SA), a Cerdanyola.

O sigui, FELSA està comprant tot lo de Rivière?

Sí... un que els venia fa 25 anys... 25 anys? Sí, fa 25 anys venia a buscar les deixalles de Torras i La Farga. És una tercera part del ferro d'Espanya.

Ah, sí? I llavors què vol dir? Què els Rivière no han sapigut gestionar, no?

No, era un home amb una visió... Aquí, quan venia el Rivière semblava com l'exèrcit d'abans, se sabia una setmana abans, s'havia d'escombrar, s'havia de... se l'esperava a la porta...

Quan vaig anar a treballar a la CELSA, a la nit venia el tio sense avisar... Ojo! I els jefes... Allò era... més que ell! Hi havien uns jefes que ni que l'empresa fos d'ells! Als altres puestos que he treballat de La Farga i aquí, els de la nit amb uns morros com si... Aquells s'empenyaven si no se'ls anava a buscar! I quan hi havia les renovacions, canvis i allò, allà hi havia hores hasta que la cosa no sortia...

En canvi aquí no.

Aquí, a Torras igualment, plegàvem divendres i el Rovira, que era l'encarregat, llavors era contramestre, els dies dissabtes i diumenges era el director general perquè no hi havia cap d'això, i si, se'ls cridava amb morros i males cares i venir al cap de 3 o 4 hores!

Allà hi va haver un cas d'un encarregat que es va tallar un dit, en 20 minuts va venir de Barcelona el jefe i va agafar el dit i se'l va emportar, perquè va quedar per allà i...

I li van cosir?

El tio en 20 minuts es va presentar de Barcelona a Sant Andreu. Déu n'hi do com devia anar aquell tio a la nit, eh?

Vui dir, coses d'aquestes i al moment empenyar-se: "I no m'has cridat abans?" O sigui, que al moment estaven allà i amb una visió a més a més... Igualment teníem una barraqueta de fàbrica però tot estava a l'últim detall, saps?

Allò una barraca teníem! Perquè no tenia comparació lo que era Torras i lo que era La Farga, tot i que ja va començar CELSA a fer el sistema de no parar mai la fàbrica, o sigui, muntar el 5è torn, això vol dir que la fàbrica sempre està treballant, no para mai, vacances per reparació i prou. Hi va muntar això ja, va ser el primer que va iniciar això... I sortint a l'estranger sempre mirant les últimes novetats... Això era una barraca però al dia de tot, i el seu somni sempre quan passava... perquè havia de passar pel davant de La Torras, era el somniar de tenir aquella fàbrica, perquè imagina't... amb aquella fàbrica...

Va tancar una empresa, no sé si te'n recordes que es van amotinar amb el Guerra. Va tancar SIDEGASA que era més nova que La Torras que havia fet aquí, perquè un dels problemes que ha sigut del ferro és que hi havia massa producció, i llavors què passava? Anaven aviam qui podia rebentar més barato, i llavors van plegar empreses, hasta que el tio es veu que tenia bastant d'allò amb els socialistes, es va posar al front i va anar comprant empreses en el sentit de... per tancar-les.

Per tancar-les perquè així no té competència.

La Comunitat Europea rebia uns milions per tancar cada forn perquè s'havia de reduir la producció.

Això qui, aquest de CELSA?

Francisco Roviralta, aquest.

Carai, què llest!

Llest i eficient i tot lo que vulguis, eh? Aquest els hi va dir al seu principi lo dels 5 torns, el tio va dir: "Aquí no hi ha més nassos, o es fa el 5è torn o qui no, porta i avall! No hi ha una altra solució, si no això se'n va..."

I els Rivièrè què diu, que eren molt creguts o què?

No, uns escanyolits.

I què diu, que eren molts germans, no?

Sí, 7 o 8 germans eren. Sí, sí, 7 o 8. I ja dic, no és que fossin... eren massa llestos. El director d'aquí era una eminència, però... El problema d'aquí va ser que el ferro superava els mínims de la qualitat, però ojo! amb un sistema de que en uns anys, quan la mà d'obra no era tan cara, quan els materials no eren tan cars... perquè es feia colar amb... o sigui, el ferro es colava amb unes... era colada de fosso, i hi havien com unes coses quadrades, buides, de forma quadrat però buit, una paret així de ferro colat, i el ferro es tirava en una placa que anava amb uns totxos foradats per dins amb sortides per fora, cada totxo una sortideta, hi anava llavors la lingotera quadrada i es tirava el ferro al centre de la placa, passava per dintre els foradets dels totxos refractaris... És clar, tu imagina't el cost!

Caríssim!

Muntar les plaques... els totxos ja no valien a la pròxima vegada! Clar, el ferro superava tot. Quan va començar el sistema de...

De rebentar preus...

No, no era tant de rebentar preus... perquè l'altre sistema era colada continua, i el sistema era colant ja sortien palanquilles. Llavors només havia que tallar-les, posar al forn i tornar a escalfar. Però és clar, imagina't el cost! Uns homes muntant les plaques, el refractari... el material i això! Refractari! Tu imagina't un totxo quadratet així, que ha de ser foradat per aquí amb altre forat al centre per poguer sortir el ferro... Uns costos!

Els Rivièrè eren com artesans.

Sí, i el director...

Qui era el director?

García Font... Del primer nom no me'n recordo, que el seu fill va entrar d'urbano, sargento, i ara està amb això dels semàfors, què sé jo, és un dels que fa...

Com van trobar lo del "rea" que em deia que ho van trobar de casualitat?

Clar, el ferro és trossos de cotxe, del que sigui, i van venir uns ferros corrugats, perquè el ferro de Torras i això era corrugat, és un ferro per la construcció que té unes estries i que per cada estria és una qualitat, una cosa... I aquí no s'havia vist, i van agafar aquell ferro, el van analitzar i van veure que era bo i com era i d'aquí va sortir... Era japonès o no sé d'on era, saps? La ferralla venia d'Amèrica, venien barcos per això, venien barcos d'Amèrica.

I no saben qui va ser qui ho va trobar? Algú dels tècnics?

No sé... Allò de la xatarra... perquè un se'n cuidava de carregar-les a dintre el forn, i van veure això i llavorens... Era boníssim!

Llavors és clar, el sistema aquest no era el més bo, arribava als límits... i aquest amb el de Torras no es podien veure, i la pega que vam tenir és que els que vem anar a Torras escolta!

Quina culpa tenim de que el director fos...! Perquè a ell li fotien, és clar, aquella qualitat era millor! Fotent números era molt millor la qualitat, perquè ell arribava als mínims i clar, era molt més "barato".
Hasta que un dia van enviar... un tros de palanquilla al director.

Per què, per fer la punyeta?

Perquè era un burro, perquè ha sigut un burro... El van enviar abans de tancar...

Qui, la gent d'aquí, la gent de La Farga?

Sí, li van enviar un tros de palanquilla de la colada continua. Allò és colada continua i lo que es feia aquí era colada en fosso. Era diferent... Ara he de marxar...

...Hi va haver un contramestre dels forns que és clar, quan hi havia una colada que li sortia bé, treia varies mostres, feia varies mostres d'aquella colada que sortia amb uns límits bons, i ja per això es guardava, perquè cada colada hi havia de portar la prova... dos o tres proves al laboratori per la qualitat d'aquell ferro.
Aquells se les guardaven i després mirava lo que sortia i enviava la colada. El van enxampar!

Ah, sí? No ho sabia.

Sí. Escolta, que això hagués pogut ser... anar un edifici a terra.
Llavors ja quan van venir les centrals nuclears enviava a les centrals nuclears un tio analitzant barra per barra, paquet per paquet. Home clar, les centrals nuclears, imagina't! Venia un tio amb una làmpara a repassar les barres que no hi hagués una petita escletxa...

Home, clar, perquè si no això s'ho podien carregar.

Però això va ser... no sé quan dir-te, als 60 i pico, als 70, 72... Sense escrúpols...

I aquell el van despedir o no?

No, despedir-lo no...